

Nový metodický materiál pro školy: Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole - doporučené postupy pro pracovníky škol

KATEŘINA BLAŽKOVÁ, ROMAN PETRENKO

Začátkem roku 2024 vydala Nadace Sirius materiál Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole - doporučené postupy pro pracovníky škol. Jedná se o praktickou příručku pro pracovníky škol (zejména pracovníky školního poradenského pracoviště), která se zabývá problematikou týrání, zneužívání, zanedbávání dítěte a násilí v blízkých vztazích. V souvislosti s ní vydalo MŠMT novou přílohu Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole - doporučené postupy pro pracovníky škol (č. j.: MSMT-3262/2024-1).

Příručka i nová příloha metodického doporučení se věnují včasné detekci ohrožených dětí, předkládají pracovníkům škol doporučené postupy na úrovni školy, představují kompetentní osoby, které ve škole takové situace řeší, a informují, na jaké odborníky je možné se obracet a jakým institucím má škola ohrožení oznamovat.

Příručka jde do velkých podrobností a odpovídá na řadu otázek, které se ve škole v souvislosti s řešením podezření na žáky ohrožené násilím objevují. Výběr toho nejdůležitějšího z příručky se společně s vybranými informacemi z tzv. Karty KID¹ organizace SOFA stal podkladem pro aktualizaci přílohy Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. Nová příloha nahrazuje dvě předešlé přílohy, a to přílohu číslo 5 (syndrom CAN) a přílohu číslo 20 (domácí násilí). Nově se jedná o přílohu č. 5 Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole - doporučené postupy pro pracovníky škol. Ke stažení je mji.na stránkách MŠMT².

Materiál odpovídá na celou řadu podnětů, které vzešly od pracovníků škol během výzkumného šetření uskutečněného před tvorbou příručky. Kvalitativního výzkumu³ se účastnili zástupci ze škol, přičemž respondenti byli vybráni tak, aby zastupovali různé pozice ve školách (ředitel, metodik prevence, třídní učitel, sociální pedagog) a zároveň aby reprezentovali různé typy škol a lokalit s rozdílně obsazeným školním poradenským pracovištěm. Výzkum zmapoval potřeby, možnosti a bariéry detekce násilí páchaného na dětech dospělou osobou pohledem základních a mateřských škol. Cílem bylo identifikovat, s jakými problémy se pracovníci škol při detekci násilí páchaného na dětech setkávají a co potřebují k tomu, aby mohli lépe řešit jednotlivá podezření. Jako nejčastější signály, se kterými se respondenti setkávají, byly uvedeny např.

¹ Viz www.societyforall.cz/karta-kid.

Viz www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny.

Závěrečná zpráva z tohoto výzkumu je dostupná na www.nadacesirius.cz/vyzkumy/o-nasilii-na-detech.

skryté záškoláctví, pozdní příchody, nepinění domácích úkolů nebo absence komunikace rodičů se školou, výrazné změny v chování dětí, přílišná ustrašenost nebo roz-
těkanost dítěte, strach z rodiče (dítě nechtělo jít domů, prodlužovalo odchod) a fyzické znánky týrání. Nejčastě-
šími zmiňovanými obavami byly např. obava z toho, aby
žákovi více neublížili, obava z komunikace s rodiči, obava,
zda oznámení na OSPOD pomůže, nebo obava z reakce
rodičů. Z výzkumu vzešlo mimo jiné i zjmení konkrétních
problémů, kterými se materiál zabývá.

Na tvorbě materiálu se podílela široká škála odborníků,
a to jak expertů na problematiku násilí na dětech, tak také
odborníků ze školství: pracovníci Nalace Sirius, organizace
Spondea, Dětského krizového centra, Centra sociálních
služeb Praha, Národního institutu pro děti a rodinu, Policie
ČR a MŠMT. V připomínkovacím procesu se zapojili zástupci
České školní inspekce, Národního pedagogického institutu,
SOFA, ministerstva vnitra, intervenčních center či pedago-
gicko-psychologických poraden.

Příručka je rozdělena do 10 kapitol. První kapitola se věnuje
definici násilí a tomu, jak násilí na dítě dopadá, a zabývá se
rolí pracovníků školy v této problematice. Pracovníky škol
seznamuje s jejich důležitostí pro včasnou detekci
ohrožených dětí, podporuje je, aby všimli situacím ohro-
žení dítěte, řešili je, a zároveň je informuje, že jejich rolí
není „vyšetřování“ a „sbírání důkazů“, ale zejména prvotní

detekce ohroženého dítěte a předání takové informace kom-
petentním osobám.

Následující kapitola se zabývá projevy ohrožených dětí ve
škole, jednotlivými symptomy násilí a uvádí příklady situ-
ací, ve kterých je možné ohrožení „lépe“ všimnout (např.
tematicky zaměřená výuková, preventivní programy, výlety,
přestávky).

Třetí kapitola přináší konkrétní postupy, jak situace ohro-
žení řešit. Materiál pracuje s termíny chronické a akutní
ohrožení dítěte - každá z těchto dvou situací vyžaduje od-
lišný postup a rychlost řešení (zda je nutné jednat okamžitě,
nebo je možné situaci řešit v nejbližších dnech). Situace
ohrožení dítěte je různá pro lepší představu rozdělit dle
toho, zda vyžadují, nebo nevyžadují podání oznámení
příslušnému orgánu. V každé, že škola vyhodnotí, že si-
tuace ohrožení žáka nevyžaduje podání oznámení (zane-
dání péče o žáka, kteří nenabývaly intenzity pro podání
oznámení), škola s žákem a jeho rodinou pracuje a usiluje
o zlepšení situace. Pro tyto případy je vhodná spolupráce
s neziskovými organizacemi či sociálními službami, které
mohou pomoci při zlepšení žákovy situace (např. bezplatné
doučování, obědy zdarma, sociálně aktivizační služba,
nizkoprahové zařízení o děti a mládež, charitní šatník
apod.). Důležitým bodem při řešení situace ohrožení žáka
je zajištění podpory pro žáka vždy, ať už škola ohrožení
oznamuje, nebo neoznamuje.

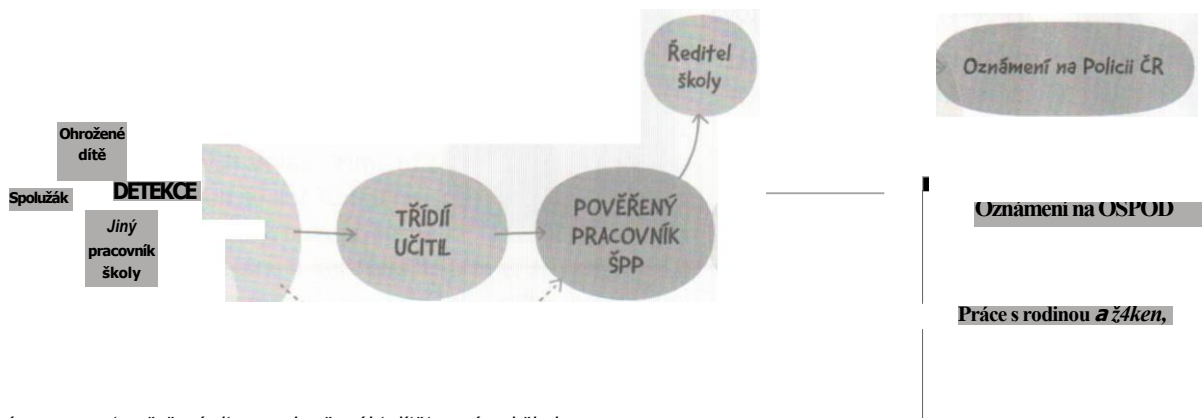

Schéma — postup řešení situace ohroženého dítěte v rámci školy

Následující čtvrtá kapitola se zabývá komunikací a přináší
konkrétní věty či slovní spojení, která je vhodné v komuni-
kaci s ohroženým dítětem používat, což je vhodné říkat a co
se v takových situacích říkat nedoporučuje. Kapitola se vě-
nuje také komunikaci se spolužáky, ostatními pracovníky
ve škole nebo komunikaci s rodiči. Sráží se přinést praktické
komunikační tipy pro zvýšení jistoty pracovníků škol.

Pátá kapitola se detailně věnuje spolupráci školy s OSPOD
a Policií ČR. Zabývá se oznamovací rovinností školy, upřes-
ňuje, v jakých situacích se má škola obracet na OSPOD

a v jakých na Policii ČR. Věnuje se oznámení na OSPOD
a Policii ČR, konkrétně dává, jaké informace má oznámení
obsahovat, jakou formou je vhodné ho podat, zda je možné
ho učinit anonymní, telefonicky a kam je vhodné ho
adresovat. Kapitola seznamuje čtenáře s tím, jaké má OSPOD
kompetence, jak pracovníci OSPOD vyhodnocují ohrožení
dítěte, jaké kroky činí a jaké možnosti mají. Zabývá se také
tím, zda pracovníci OSPOD nebo policista mohou za žákem
přijít do školy a hovořit s ním, případně zda žák může
být odvezen ze školy k výslechu. Dále se zabývá otázkou, zda
pracovníkům školy hrozí nějaký postih, pokud se informace

PREVENCE

z oznámení ukážou jako nepravdivé, či co mohou pracovníci školy dělat, pokud ve škole nepanuje shoda, zda oznámení podat. Kapitola odpovídá na otázky vzešlé od respondentů ve výzkumu a odráží nejistotu, kterou pracovníci škol v praxi zažívají při řešení situací ohrožení žáka.

Šestá kapitola přináší pracovníkům škol praktické a konkrétní tipy, jak zajistit svůj osobní a pracovní wellbeing, aby mohli zvládnout složité situace, které ve škole řeší a mezi které situace ohrožení žáků spadají. Příručka se věnuje situacím akutní nepohody, ale také budování dlouhodobé odolnosti.

Následující kapitola je věnována prevenci a různým preventivním aktivitám, které je možné ve školách realizovat. Materiál popisuje prevenci na úrovni jednotlivce, třídy i celé školy a doporučuje konkrétní aktivity či externí organizace, na něž je možné se obrátit.

V osmé kapitole jsou uvedeny nejdůležitější kontakty, od telefonních linek či chatových poradenství po konkrétní organizace, které se problematice násilí věnují a na které je možné se obrátit.

Předposlední devátá kapitola obsahuje praktické šablony, které mohou čtenáři ve své praxi využít. Jedná se o vzor oznámení na OSPOD a vzor oznámení na Policii ČR, které je možné snadným způsobem vypinit. Vzory oznámení

obsahují popis, na co je vhodné se v oznámení zaměřit, jaké informace by oznámení měla obsahovat, a zahrnují také žádost o informaci, jak bylo s oznámením dále naloženo. Třetí šablonou je seznam regionálních kontaktů, který si každá škola může vypinit, aby měla souhrnně sepsané všechny potřebné lokální kontakty. Praktické šablony jsou k dispozici také jako samostatné soubory, které je možné si stáhnout a snadno do nich psát.

Poslední desátá kapitola uvádí čtyři reálné kazuistiky (se změněnými jmény), které představují dobře zvolený postup při řešení situace ohroženého dítěte.

MŠMT (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>) nebo na webových stránkách Nadace Sirius (<http://www.nadacesirius.cz>).

Mgr. Kateřina Blažková, projektová manažerka, Nadace Sirius

Bc. Roman Petrenko, vedoucí týmu prevence, Nadace Sirius

